

ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-1-5-13>

 <https://orcid.org/0000-0002-4951-3259>

ЛОДАТКО Євген

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогічної освіти, освітнього і соціокультурного менеджменту,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: lodatko@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0001-7053-8859>

ЛІБА Наталія

докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри обліку і оподаткування та маркетингу,
Мукачівський державний університет
e-mail: msu.oblik@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-3017-0700>

ПАСЕКА Станіслава

докторка економічних наук, професорка,
завідувачка кафедри туризму і готельно-ресторанної справи,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: apaseka@ukr.net

УДК 378.012:165.62(045)

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПАРАДИГМ ЯК ПРЕДМЕТ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Проаналізовано феномен різноманіття методологічних підходів до організації підготовки фахівців у системі професійної освіти.

Позначено, що підготовка фахівців у різні історичні періоди засновувалася на різних методологічних підвалинах, серед яких перевага зазвичай віддавалася засвоєнню знань, але в останні десятиліття спостерігається зміна ціннісних орієнтирів освітньої діяльності.

Вмотивовано, що серед начасних методологічних підвалин виокремлюються міждисциплінарний, мультидисциплінарний, трансдисциплінарний та метадисциплінарний підходи, які слугують основою освітніх парадигм у системах підготовки фахівців різних спеціальностей.

Схарактеризовано особливості організації освітнього процесу в системі професійної освіти на різній парадигмальній основі відповідно до компетентнісних вимог професійних стандартів і соціальних очікувань якості професійної освіти.

Позиціоновано цінність феномена парадигмальної множинності у перспективності його застосування в навчальному процесі закладів вищої освіти для забезпечення реального зв'язку із розвитком науки та професійними вимогами.

Ключові слова: *освітні парадигми; методологічні підходи; організація підготовки фахівців; міждисциплінарний підхід; мультидисциплінарний підхід; трансдисциплінарний підхід; метадисциплінарний підхід.*

Сучасній системі освіти, як складовій вітчизняного соціокультурного простору, в останні десятиліття притаманні трансформаційні процеси, спрямовані на оновлення

концептуально-методологічних і організаційно-змістових засад професійної підготовки майбутніх фахівців. Трансформаційні процеси такого роду виникають під впливом ідеологічних орієнтирів освітньої діяльності, при появі нових наукових течій чи інноваційних практик, уніфікації вимог до рівня підготовки випускників закладів вищої освіти та їх здатності до ефективної діяльності у реальному професійному середовищі. Серед вимог до рівня підготовки фахівців в останні роки актуалізувалися вимоги до якості освіти, що зумовлює визначення відповідних методологічних орієнтирів освітньої діяльності та досліджень феноменологічного рівня¹.

Феноменологічний рівень досліджень вітчизняних освітніх інтенцій охоплює різні ідейні та методологічні підходи до організації підготовки фахівців у системі професійної освіти. І, як результат, «маємо ... успішне використання феноменологічного методу в різноманітних наукових дисциплінах – від психології, методології гуманітарних та точних наук до теорії музики ...» (Бистрицький, 2012, с. 114). При цьому

¹ *Феноменологія* – напрям у філософії, започаткований у ХХ ст. Едмундом Гуссерлем, для «осмислення філософської проблематики через аналіз феноменів, актів і структур свідомості, досвіду пізнання, пізнавання, смислоутворення та інтенції «чистої» свідомості».

«соціально-домінуючим лейтмотивом у феноменологічному розгляді є його представлення у формі багатоаспектного явища, що вирізняється яскраво вираженою варіативністю та поліфункціональністю, що проявляється на рівні організації та реалізації освітнього процесу, шляхом повноцінної раціоналізації завдань навчального та виховного характеру» (Дудка & Гребенюк, 2021, с. 35–36) та урізноманітнення їх концептуальної основи.

Різноманіття методологічних підходів продукує сучасні освітні парадигми, завдяки чому «вимальовується новий тип педагогічної рефлексії...» (Gnitecki, 2006, с. 104–105), яка дозволяє виходити за межі конкретної ситуації. Це дає можливість для визначення (і вибору) *освітніх парадигм*, які можуть обиратися за *методологічну основу* при організації *підготовки здобувачів* у системі професійної освіти. Зокрема, прийнята зараз парадигма «*освіта впродовж життя*» відіграє роль підґрунтя для визначення методологічного підходу до професійної підготовки фахівців різного профілю *на компетентнісних засадах*.

Томас Кун у передмові до відомої роботи «Структура наукових революцій» зазначав: «Під парадигмами я маю на увазі визнані всіма наукові досягнення, що протягом певного часу дають модель постановки проблем і їхніх розв'язок науковому співтовариству» (Кун, 2001, с. 10). Пояснюючи логіко-змістовий зміст цього класичного тлумачення поняття парадигми, Анатолій Фурман входить з більш узагальненого його трактування у контексті сучасних соціокультурних пріоритетів: «парадигма – це панівна система ідей і теорій, норм, методів і критеріїв дослідницької діяльності, котра дозволяє вченим, а з їх допомогою та через інститути науки і культури всьому суспільству, отримати певне бачення світу і місця в ньому людини, уможливає відносно успішне вирішення світоглядних і повсякденних суспільних завдань та проблем, слугує еталоном *наукового мислення і пошукової діяльності*» (Фурман, 2013, с. 73), – *курсів наш*. Доповнюючи точку зору автора, Алла Хоменко підкреслює полісемантичність поняття «парадигма» у теорії науково-педагогічного знання (Хоменко, 2016).

Проте Ніна Батечко та Микола Михайліченко звертають увагу на те, що «в сучасних педагогічних дослідженнях спостерігається дещо формальне сприйняття феномену парадигми, зокрема освітньої, що ... збіднює їх методологічне підґрунтя та системо-утворюючі зв'язки (Батечко & Михайліченко, 2020, с. 30–31). В реальності ж освітня парадигма являє собою «сукупність теоретичних і методичних передумов, що

визначають конкретні дії педагога в різних видах освітньої діяльності, передумов, якими він керується як взірцем. Освітню парадигму можна розглядати як основу, ідею, підхід до проектування освітніх систем, базову модель або стратегію освіти. Таке тлумачення робить поняття освітньої парадигми дієвим інструментом у розвитку освітньої галузі, тим підґрунтям, на якому базуються наукові концепції, підходи та принципи функціонування системи освіти у той чи інший історичний період» (Лещук & Сорока, 2022, с. 159).

Євген Хриков, розуміючи «під парадигмою ... закріплену теоретичними положеннями, нормативними документами, традиціями, кадровими та матеріальними ресурсами стабільно, тривалий час функціонуючу систему діяльності освітніх установ», акцентує увагу на чинниках, що її характеризують, а саме: «особливості теоретичних засад діяльності освітніх установ, їх цілей і завдань, змісту освіти, форм, методів, засобів навчання, функції ... [педагогів], позиції ... [здобувачів освіти] у навчально-виховному процесі, особливості управління ... закладами [освіти]» (Хриков, 2018, с. 4–5). Такого роду чинники створюють умови для організації навчального процесу за різними освітніми моделями (Лодатко, 2022), методологічною основою яких обираються аксіологічно відмінні парадигми. Серед таких моделей Галина Лещук і Ольга Сорока (Лещук & Сорока, 2022, с. 162) услід за Оленою Чумак (Чумак, 2015, с. 9) виокремлюють наступні:

- модель освіти як підґрунтя для формування наукової картини світу;
- модель освіти як засобу професіоналізації;
- модель освіти як формування культури розумової діяльності;
- модель освіти як підготовки до життя;
- модель безперервної освіти.

Названими моделями не обмежуються феноменологічні підходи до організації освітньої діяльності на сучасному етапі. Парадигмальна множинність лишається актуальною внаслідок різноманіття компетенцій, передбачуваних державними стандартами спеціальностей для опанування здобувачами, а також галузевого досвіду підготовки фахівців. Тому цілком логічною виглядає позиція Євросоюзу, який не ... [прагне до] єдиної уніфікованої освітньої парадигми, оскільки освітня політика та практика у державах-членах ЄС різняться. Зважаючи на це, «ЄС ... [визначив] стратегічні рамки ... для освіти та навчання, відомі як ET2020, [які] встановлюють низку пріоритетів та цілей для освіти та навчання в Європі. ... Загалом, поточна освітня

парадигма в Європейському Союзі ... [зосереджується] на ключових компетенціях і навчанні впродовж життя, ... [зміні] освітніх парадигм у бік більш орієнтованих на учня, гнучких і персоналізованих підходів до навчання, які наголошують на розвитку навичок 21-го століття» (Мокляк & Тарелко, 2023, с. 150).

Ідея ЄС про недоцільність уніфікації освітньої парадигми, на якій акцентують увагу Володимир Мокляк і Станіслав Тарелко, корелює з точкою зору Сергія Костючкова, котрий пише: «Сучасному періоду розвитку суспільства притаманною є поліпарадигмальність освіти – існуючі в науково-практичному просторі парадигми взаємодоповнюють одна іншу, конвергують та мають культурно-історичну наступність; водночас парадигми освіти носять міждисциплінарний характер, вирізняються спрямованістю на дотримання інтересів людини, суспільства й держави, змістовою плюралістичністю, гармонізацією різноманітних підходів, міжпарадигмальною імплікацією, відкритістю до комунікації; також парадигми освіти ураховують (принаймні, мають зважати на...) певну залежність освітньої системи від різноманітних суспільних інституцій» (Костючков, 2016, с. 203).

Тому «вироблення науковою спільнотою єдиної, інтегральної освітньої парадигми, актуальної для ... сучасності вбачається етіологічно неможливим; причина, як вже було зазначено вище, в плюралістичному характері сучасності – якщо вона множинна, відповідно, й моделі й механізми засвоєння такої сучасності мають бути настільки ж множинними та різноманітними. Згідно з діалогічним підходом, основою стратегії розвитку освіти й одночасно її стабілізуючим фактором має стати *гармонізація співіснування множини наявних парадигм*» (Костючков, 2019, с. 297), – *курсив наші*.

Зокрема, прийнята зараз *компетентнісна парадигма* слугує відправним пунктом для визначення методологічного підходу до визначення підсумкових результатів освітньої діяльності взагалі, незалежно від рівнів освіти². Однак досягнення таких результатів може здійснюватися на різному організаційно-змістовому підґрунті, ідейна

основа якого формується відповідно до галузевих традицій, цільових пріоритетів і вимог до опанування основ фахової діяльності.

Разом із компетентнісною парадигмою в сучасній освіті звертаються й до інших парадигм. З позицій філософії освіти, яка у своїх студіях засновується на таких фундаментальних сутностях, як предмет, мета, цілі та ідейне підґрунтя освітньої діяльності, для системи освіти цілком природним є *феномен поліпарадигмальності*. Наявність такого феномену створює можливості започатковувати підготовку майбутніх фахівців на новітніх інформатично-цифрових технологіях задля сприяння викладанню навчальних курсів (дисциплін) з використанням сучасних методичних підходів і набуття здобувачами освіти фахово значущих знань відповідно до вимог галузевих стандартів та їх парадигмального прояву.

Так, приміром, спільно із загальноприйнятою у вітчизняній системі освіти компетентнісною парадигмою заклади вищої освіти можуть послуговуватися парадигмами «навчання упродовж життя» (Козубовська, Іваць & Шароді, 2021), «інтегральною» (Вознюк, 2009), «інноваційної освіти» (Гавриш, 2006) і не тільки ними. Такого роду парадигми логічно позиціонувати як *сутності загального характеру*, оскільки вони можуть проявлятися у багатовимірній педагогічній реальності на різних рівнях освітньої діяльності, зокрема як основа інтердисциплінарності (Вознюк, 2013) в практиці підготовки фахівців.

Як слушно зазначає Тетяна Мієр, «розкриття поліпарадигмального характеру сучасної освіти ... забезпечуватиме цілісне бачення сучасної педагогічної реальності в її багатовимірних явищах і процесах, [а] ґрунтовний розгляд дидактичних особливостей організації освітнього процесу в рамках конкретної освітньої парадигми» (Мієр, 2020, с. 76) дасть можливість усвідомити цільовизначальні орієнтири професійної підготовки майбутніх фахівців на рівні галузевих вимог.

Підготовка фахівців в системі післяшкільної освіти в різні історичні періоди засновувалася на різних парадигмальних підвалинах, серед яких перевага зазвичай віддавалася засвоєнню знань. Однак далеко не всі з тих знань мали (і мають) безпосереднє відношення до майбутньої професійної діяльності. Типовим прикладом може вважатися курс «Філософія», який в закладах вищої освіти традиційно читається для студентів майже усіх спеціальностей і передбачає їх ознайомлення «... із філософською думкою в її історичному розвитку та сучасному стані, з фундаментальним

² Компетентнісна зорієнтованість всіх рівнів освіти, починаючи з дошкільної ланки (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021), свідчить про відверте нерозуміння вітчизняними чиновниками сенсу понять «competence» і «competency», які «у зарубіжній науковій літературі ... не є синонімами» (Вень & Корсун, 2023) і мають *різні* тлумачення: «competence – the ability to do something well; competency – an important skill that is needed to do a job» (Cambridge Dictionary, 2024).

способом осягнення підвалин людського існування, пізнання і діяльності, опосередкованих особливостями відповідної їм соціокультурної доби [;] ... надає цілісне уявлення про специфіку філософського знання, його проблематику, поняття та категорії, структуру [;] ... показує методологічну роль філософського знання в розумінні онтологічних, гносеологічних, аксіологічних і соціальних проблем буття [;] ... ознайомлює із основними закономірностями розвитку природи та суспільства і місця людини у світі» (Структура програми, 2021).

Лише в окремих освітньо-професійних програмах можна знайти поодинокі освітні компоненти філософсько-професійного спрямування як от: «Філософія освіти» (Філософія освіти, 2021), «Філософія економіки» (Воронкова & Ткаченко, 2011), «Філософія туризму» (Гринів, 2017), зміст яких безпосередньо співвідноситься з відповідними спеціальностями.

Поліпарадигмальний характер сучасної освіти, до чого привертали увагу Сергій Костючков і Тетяна Міер, уможливає варіювання підходів до організації професійної підготовки майбутніх фахівців у системі викладання фахових дисциплін як *парадигмальних довершень* загальноприйнятої компетентнісної концепції освітньої діяльності.

Серед такого роду довершень першочергово слід назвати міждисциплінарний, мільтидисциплінарний, трансдисциплінарний, інтердисциплінарний та метадисциплінарний підходи, які можуть відігравати роль *освітніх парадигм* для систем підготовки фахівців певних спеціальностей, що передбачають комплексність кваліфікаційних вимог до випускників. Прикладом можуть слугувати спеціальності з різних галузей знань, зокрема: 011 «Освітні, педагогічні науки», 071 «Облік і оподаткування», 226 «Фармація, промислова фармація», 242 «Туризм і рекреація» (Перелік галузей знань і спеціальностей, 2015) та деякі інші.

*Міждисциплінарний підхід*³ як парадигмальна основа організації освітнього процесу в системі викладання фахових дисциплін в останнє десятиліття *привертає увагу* багатьох педагогів, але переважно в контексті *обговорення питань*, пов'язаних із забезпеченням якості підготовки майбутніх фахівців або освітньо-професійного значення цього підходу. Приміром, Олексій Ступницький з Оленою Приятельчук, обговорюючи формування універсальних компетенцій, зауважують, що «основною ме-

тою реалізації міждисциплінарного підходу в навчальному процесі є досягнення ... [фахової] інтегральної [компетентності] ..., що являє собою здатність виявляти, аналізувати, оцінювати і вирішувати актуальні ... комплексні проблеми і завдання у [фаховій діяльності] ..., приймати самостійні, обґрунтовані ... рішення [в межах фахових повноважень] та генерувати нові, креативні ідеї ... під час навчання, що передбачає [залучення до практичної діяльності, яка] характеризується [деякою] невизначеністю умов та вимог» (Ступницький & Приятельчук, 2021). Олена Агапова, контекстуально конкретизуючи позицію авторів, слушно відзначає, що «в основі міждисциплінарності лежить концепція “наведення мостів”, що означає розширення можливості діалогу без вирішення суперечностей та невідповідностей між різними дисциплінами» (Агапова, 2022, с. 34).

Проте в останні роки крім журнальних публікацій стали з'являтися *дисертаційні роботи*, присвячені розробці організаційно-методичних засад практичної *реалізації міждисциплінарного підходу* в системах підготовки фахівців різних спеціальностей: фінансів, банківської справи та страхування (Покудіна, 2018), вихователів закладів дошкільної освіти (Теличко, 2021), фармацевтів (Лисенко, 2023). Це свідчить про те, що міждисциплінарний підхід набуває актуальності в умовах доопрацювання освітньо-професійних програм підготовки фахівців та створення умов для їх професійного зростання у майбутній практичній діяльності (Ліба & Яртим, 2022), зокрема на хвилі довгоочікуваного оновлення галузей знань і спеціальностей (Проект нового переліку, 2023) та нових освітніх викликів.

У педагогічній літературі виокремлюється також *мультидисциплінарний підхід* як чинник парадигмальної організації освітнього процесу. Він «вважається загальнонауковим методологічним підходом. Сутність його полягає у *використанні знань з різних предметних галузей для створення узагальненої наукової картини предмета дослідження*. Такий підхід набув популярності в управлінській сфері економіки, сферах високих технологій, медицині, природокористуванні, сфері комунікації ...» (Лихолат, 2023, с. 138), – *курсив наш*, і передбачає спільне вивчення конкретного складного об'єкта різними навчальними дисциплінами (наприклад, вивчення воєнного об'єкту (Ворона, 2023) психологією, соціологією, менеджментом тощо).

Важливо відзначити, що мультидисциплінарний підхід за певних умов може реалізовуватися не лише в практиці підготовки фахівців названих сфер професійної

³ У закордонних публікаціях з поняттям міждисциплінарності часто ототожнюється поняття інтердисциплінарності.

діяльності, а й у багатьох інших. Так, при-міром, Станіслава Пасека та Андрій Малий, аналізуючи нові виклики формування трудо-вого потенціалу туристичної галузі Укра-їни, виходять з того, що «трудоий потен-ціал формують конкретні складові ..., які змінюються залежно від характеру їхнього залучення». Серед них автори виділяють «складові здоров'я, демографічну, інтелек-туальну, освітню, професіоналізму, поведін-кову і психологічну [складові, що мають] ... досліджуватися за різними етапами, адже вони можуть формуватися, викорис-товуватися і розвиватися» (Пасека & Ма-лий, 2022, с. 119). Зазначені складові відносяться до різних предметних галузей і їх опрацювання сприяє створенню уза-гальної картини предмета дослідження – трудового потенціалу туристичної галузі.

Артур Новак-Фар, досліджуючи *мультидисциплінарність у методології еконо-мічних наук*, окремо звертає увагу на те, що «мультидисциплінарність ... – поняття розпливчасте. Зокрема, воно може означа-ти ... поєднання дослідницьких сфер різ-них галузей знань і використання ... дослі-дницьких методів, притаманним цим галу-зям і розробленими для них. Використання такого підходу означало б відсутність неза-лежної гілки науки в царині проектів, спрямованих на набуття знань дослідни-ками» (Nowak-Far, 2014, с. 106), – *переклад наш*.

В останні роки спостерігається нова хвиля актуалізації *трансдисциплінарного підходу* (Акірі, 2022; Бевз, 2022) як ще од-нієї парадигмальної основи організації освітнього процесу в системі викладання фахових дисциплін. Ідея застосування та-кого підходу в освітньому процесі відома понад три десятиліття і засновується на науковій стратегії, особливістю якої є спе-цифічний підхід до узагальнення й осмис-лення на концептуальному рівні нових отриманих даних.

Як зазначає Іон Акірі, «Трансдисциплі-нарний підхід – це перехід від пріоритету ... [поняттєвого] мислення до концептуаль-ного, філософського осмислення світу і себе в ньому. Для такого підходу характерне ігнорування дисциплінарних кордонів, прояв міжкультурності, мультикультурності та глобалізації. Трансдисциплінарний під-хід представлений в Хартії трансдисциплі-нарності, яка була прийнята на Першому Всесвітньому конгресі з трансдисципліна-рності (Конвенто і Аррабіда, Португалія, 2–7 листопада [1994 р.]» (Акірі, 2022, с. 53). Зокрема її положення засвідчують: «Ви-знання різних рівнів реальності, що перед-бачають різні типи логіки, є невід'ємною складовою трансдисциплінарного підходу.

Будь-яка спроба редукувати реальність до якогось одного рівня з єдиним різновидом логіки не відноситься до області трансдис-циплінарності ... Трансдисциплінарність доповнює дисциплінарні підходи, що ви-кликає появу нових даних і нових взаємодій між дисциплінами. Це штовхає нас до нового бачення природи і реальності» (Бі-лецький, 2012, с. 139), – *курсив наш*.

Обговорюючи різні підходи, які можуть слугувати парадигмальною основою для організації викладання фахових дисциплін, не можна лишити без уваги також *мета-дисциплінарний підхід*, який зазвичай ото-жнюють з метапредметністю як «особли-вим філософським рівнем інтеграції знань, який розглядає загальні взаємозв'язки в системі «людина – суспільство – природа – техніка».

«Метапредметний [міждисциплінарний] підхід забезпечує перехід від існуючої практики дроблення знань на предмети до цілісного образного світосприйняття та до метадіяльності. Такі метапредметні резуль-тати освітньої процесу, як: способи діяль-ності, досвід діяльності ... [здобувачів осві-ти], ключові компетентності, – знаходять своє застосування як в рамках освітнього процесу, так і при вирішенні проблем в реальних життєвих та професійних ситуа-ціях. Вони можуть бути засвоєні ... на базі одного, декількох або усіх навчальних пре-дметів. Метапредметність як принцип інте-грації змісту освіти, як спосіб формування теоретичного мислення й універсальних способів діяльності забезпечує формування цілісної картини світу у свідомості ..., що особливо важливо в процесі професійного самовизначення. У зв'язку з цим актуаль-ності набуває процес формування у ... [здобувачів освіти] досвіду метапредметної діяльності в умовах профільного навчання» (Трубачева & Чорноус, 2016, с. 298).

Відповідно, «формування досвіду мета-предметної діяльності у навчальному про-цесі має здійснюватися через розвиток ... [у майбутніх фахівців] системного, цілісно-го теоретико-методологічного знання, нау-кового, дослідницького, креативного стилю мислення, [фахово орієнтованої] діяльності, ... [предметно обумовлених комунікацій] з урахуванням специфіки методології ... [сві-топізнання] на предметному, міжпредмет-ному і надпредметному рівнях» (Трубачева & Чорноус, 2016, с. 299).

Методологічне рефлексування діяльніс-но-сислового різноманіття підходів, які можуть слугувати аксіологічно-цільовим підґрунтям для усвідомлення закономірнос-тей парадигмального конструювання дій-сності у діалектичній взаємодії з компетент-нісними вимогами професійних стандар-

тів і соціальними уявленнями про якість освіти, надає можливість удосконалення організаційно-методичного забезпечення фахової підготовки здобувачів освіти. При цьому «сутністю багатьох освітніх парадигм є те, що у своїй основі вони визначають фактично ідентичні явища і процеси, а відмінності визначаються особливостями використовуваних підходів (наприклад, «гуманістична», «особистісна», «гуманітарна» і «феноменологічна» парадигми є по суті різні інтерпретації такої реальної освіти, в основі якої знаходяться життєві інтереси і взаємовідносини суб'єктів освітнього процесу)» (Батечко & Михайліченко, 2020, с. 32).

Виокремлені вище міждисциплінарний, мільтидисциплінарний, трансдисциплінарний та метадисциплінарний підходи, віддзеркалюючи певні особливості організації освітнього процесу, стимулюють усвідомлення можливостей побудови різних систем підготовки фахівців, затребуваних для вирішення соціально значущих задач. Це дає підстави вбачати цінність феномена парадигмальної множинності у перспективності його застосування в навчальному процесі закладів вищої освіти для забезпечення реального зв'язку із розвитком науки та професійними вимогами. Такого роду тенденції підготовки фахівців у межах окремих галузей знань і спеціальностей сприятимуть «розширенню поліспектральності навчальної підготовки фахівців за рахунок розширення цілісності розуміння світоорганізації та світобудови на рівні парадигмальної метапредметності» (Дудка & Гребенюк, 2021), що є начасним для методології професійної освіти.

Список бібліографічних посилань

- Агапова, 2022 – Агапова, О.В. (2022). Міждисциплінарність в українському дослідницькому просторі як домінанта наукових інновацій. *Український дослідницький простір в умовах війни: адаптація й перезавантаження технічних і юридичних наук*. Харків-Рига. С. 34–36.
- Акірі, 2022 – Акірі, І. (2022). Професійна підготовка майбутніх вчителів у контексті трансдисциплінарної парадигми. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: «Педагогічні науки», 3: 52–55. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2022-3-52-55>.
- Базовий компонент дошкільної освіти, 2021 – Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: затв. наказом МОН від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5f1f/ec2/5a1/5ffec25a12343405202526.pdf>.
- Батечко & Михайліченко, 2020 – Батечко, Н., Михайліченко, М. (2020). Еволюція освітніх парадигм у сучасному науковому дискурсі. *Освітологія*, 9: 29–37. <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2020.9.4>.
- Бевз, 2022 – Бевз, Г.М. (2022). Трансдисциплінарний підхід у психологічних дослідженнях реформи освіти як складного явища. *Вісник післядипломної освіти*. Серія «Соціальні та поведінкові науки», 22(51): 28–46.
- Бистрицький, 2012 – Бистрицький, Є. (2012). Трансцендентальна феноменологія і поняття досвіду. *Філософська думка*, 5: 113–132.
- Білецький, І.П. (2012). Квантова логіка та трансдисциплінарна епістемологія: інтерференція контекстів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія: *Теорія культури і філософія науки*, 995(46): 138–142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhlTK_2012_995_46_32.
- Вень & Корсун, 2023 – Вень, С., Корсун, І. (2023). Компетентність та компетентність: закордонний досвід. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: «Педагогічні науки», 1: 45–51. URL: <https://pedejournal.cdu.edu.ua/article/view/4774>.
- Вознюк, 2009 – Вознюк, О.В. (2009). Побудова інтегральної педагогічної парадигми: постановка проблеми. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 48: 22–26.
- Вознюк, 2013 – Вознюк, О.В. (2013). Знаннева інтеграція як основа інтердисциплінарності педагогіки. *In Szaroty, Z., Szioska F. (red.). Interdyscyplinarnosc pedagogiki i jej subdyscypliny*. Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji. S. 707–717.
- Ворона, 2023 – Ворона, В. (2023). Підготовка майбутніх офіцерів військово-морських сил України до соціально-психологічної роботи у підрозділах: дис. ... д-ра філософії: 011 Освітні, педагогічні науки. Черкаси. 313 с.
- Воронкова & Ткаченко, 2011 – Воронкова, В.Г., Ткаченко, А.М. (2011). Філософія економіки: монографія. Запоріжжя: ЗДА. 279 с.
- Гавриш, 2006 – Гавриш, І.В. (2006). Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків. 579 с.
- Гринів, 2017 – Гринів, О. (2017). Філософія туризму: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Львів: ПАІС. 200 с.
- Дудка & Гребенюк, 2021 – Дудка, Т.Ю., Гребенюк, В.О. (2021). Метапредметний вектор перспективного розвитку сучасної вищої школи. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: *Педагогіка. Психологія*: зб. наук. пр., 2(19): 32–37.
- Калашнікова, 2010 – Калашнікова, С.А. (2010). Освітня парадигма професіоналізації управління на закладах лідерства: монографія. Київ. 379 с.
- Козубовська, Іваць & Шароді, 2021 – Козубовська, І., Іваць, О., Шароді, Ю. (2021). Нова освітня парадигма «Навчання впродовж життя» в педагогічній освіті: зарубіжний досвід. *Norwegian Journal of Development of the International Science*, 63: 28–32.
- Костючков, 2016 – Костючков, С.К. (2016). Поліпарадигмальний характер сучасної системи освіти: конвергентність, плюралістичність та імплікантність наявних освітніх парадигм. *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (29–30 квітня 2016). Дніпропетровськ, Ч. І. С. 202–204.
- Костючков, 2019 – Костючков, С.К. (2019). Біофілософська домінанта освітньої концепції в умовах становлення громадянського суспільства: дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.10 – філософія освіти. Київ. 453 с.
- Кун, 2001 – Кун, Т. (2001). Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal. 228 с. URL: <http://litopys.org.ua/kuhn/kuhn01.htm>.
- Лешук & Сорока, 2022 – Лешук, Г.В., Сорока, О.В. (2022). Розділ 4.1. Освітня парадигма суспільства знань. *Парадигмальні виклики сучасного розвитку: колективна монографія / за заг. ред. А.П. Дукки*. Чернівці: Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій. С. 156–169.
- Лисенко, 2023 – Лисенко, Н.В. (2023). Міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх фармацевтів у системі викадання фахових дисциплін: дис. д-ра філософії. Черкаси: Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького. 275 с.

- Лихолат, 2023 – Лихолат, О.В. (2023). Мультидисциплінарний підхід до вивчення дизайну в системі підготовки вчителя трудового навчання та технології. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки* [Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка], 210: 137–141.
- Ліба & Яртим, 2022 – Ліба, Н.С., Яртим, А.П. (2022). Обґрунтування педагогічних умов професійного зростання майбутніх керівників закладів освіти у процесі педагогічної практики. *Освіта і наука: міжнародний науковий журнал*, 2(33): 140–145. URL: <https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2023/02/Міжнародний-науковий-журнал-Освіта-і-наука-223-2023-142-146.pdf>.
- Лодатко, 2022 – Лодатко, Є.О. (2022). Педагогічне моделювання: монографія. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 206 с.
- Міер, 2020 – Міер, Т. (2020). Сутність освітніх парадигм і поліпарадигмальних проявів у багатовимірній педагогічній реальності та особистісній самореалізації студентів під час е-навчання. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць*, 34(2): 73–83.
- Мокляк & Тарелко, 2023 – Мокляк, В., Тарелко, С. (2023). Поняття та зміст освітньої парадигми. *Педагогічні науки: науковий журнал*, 81: 148–154.
- Пасека & Малий, 2022 – Пасека, С.Р., Малий, А.О. (2022). Нові виклики формування трудового потенціалу туристичної галузі України в умовах нестабільності. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Економічні науки»*, 3–4: 118–126. URL: <https://econom-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4811/5064>.
- Перелік галузей знань і спеціальностей, 2015 – Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>.
- Покудіна, 2018 – Покудіна, Л.С. (2018). Міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький. 312 с.
- Проект нового переліку, 2023 – Проект нового переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. *Міністерство освіти і науки України* – офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/08/08/НО-проект.post.KMUpereelik.haluz.znan.i.spetsial.VO.08.08.2023.pdf>.
- Структура програми, 2021 – Освітньо-професійна програма «Економіка та економічна політика» (ОС Бакалавр). *Економічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка*: офіційний сайт. URL: https://econom.knu.ua/educational-programs/undergraduate_courses/economics-and-economic-policy-2/sp/.
- Ступницький & Приятельчук, 2021 – Ступницький, О.І., Приятельчук, О.А. (2021). Міждисциплінарний підхід до формування універсальних компетенцій у процесі вивчення дисциплін освітньої програми «Міжнародний бізнес». *Економіка та суспільство*, 25: 25–47.
- Теличко, 2021 – Теличко, Т.В. (2021). Формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на засадах міждисциплінарного підходу: дис. ... д-ра філософії: 015 – професійна освіта (за спеціалізаціями). Мукачево. 294 с.
- Трубачева & Черноус, 2016 – Трубачева, С.Е., Черноус, О.В. (2016). Метапредметна діяльність старшокласників в умовах профільного навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Педагогіка, соціальна робота»*, 1(38): 298–301.
- Філософія освіти, 2021 – Філософія освіти: навчальний посібник (2021). Вид. 2-ге / за наук. ред. В.П. Андрущенко [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 348 с.
- Фурман, 2013 – Фурман, А.В. (2013). Парадигма як предмет методологічної рефлексії. *Психологія і суспільство*, 3: 72–85.
- Хоменко, 2016 – Хоменко, А. (2016). Полісемантичність поняття «парадигма» у теорії науково-педагогічного знання. *Педагогічні науки*, 65: 26–35. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6590/1/Khomenko.pdf>.
- Хриков, 2018 – Хриков, Є.М. (2018). Методологія педагогічного дослідження: монографія. Вид. друге, доп. Харків: Панов А.М. [видавець]. 236 с.
- Чумак, 2021 – Чумак, М. (2021). Метапредметний підхід до організації навчальної діяльності в академічних умовах. *Людознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 12(44): 214–218. <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.33>
- Чумак, 2015 – Чумак, О.В. (2015). Інноваційна діяльність як чинник розвитку суспільства в умовах глобалізації: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. Запоріжжя. 20 с.
- Щука, Чорна & Ковальська, 2019 – Щука, Г., Чорна, Л., Ковальська, Л. (2019). Підготовка фахівців галузі туризму в світі нової парадигми вищої освіти. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 19(4): 455–467. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/287>.
- Cambridge Dictionary (2024). URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>.
- European Commission, 2020 – European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2021). *Education and training 2020: highlights from the ET 2020 Working Groups 2018–2020*, Luxembourg: Publications Office of the European Union. 23 p. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/960>.
- Gnitecki, 2006 – Gnitecki, J. (2006). Reformy w oswiacie-paradygmaty, strategie and uwarunrowania globalne. In Pilch, T. (red. nauk.). *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*. Warszawa: Wyd. Akademichie «Zak». Tom 5: 104–105.
- Nowak-Far, 2014 – Nowak-Far, A. (2014). Multidyscyplinarność w metodologii nauk ekonomicznych stosowanej do analizy i opisu procesów integracji europejskiej. In Czaputowicz, J. (nauk. red.). *Studia europejskie. Wyzwania interdyscyplinarności*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski. St. 105–126.

References

- Agapova, O.V. (2022). Interdisciplinarity in the Ukrainian research space as a dominant factor in scientific innovation. *Ukrainian research space in the conditions of war: adaptation and reboot of technical and legal sciences*. Kharkiv-Riga. Pp. 34–36 [in Ukr].
- Akiri, I. (2022). Professional training of future teachers in the context of the transdisciplinary paradigm. *Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series: "Pedagogical Sciences"*, 3: 52–55. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2022-3-52-55> [in Ukr].
- The basic component of preschool education (State Standard of Preschool Education) new version: approved by order of the Ministry of Education, Culture, Sports and Science No. 33 dated January 12, 2021. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5f5f5ec2/5a1/5ffec25a12343405202526.pdf> [in Ukr].
- Batechko, N., Mykhailichenko, M. (2020). Evolution of educational paradigms in modern scientific dis-

- course. *Osvitohiia*, 9: 29–37. <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2020.9.4> [in Ukr].
- Bevs, H.M. (2022). Transdisciplinary approach in psychological studies of education reform as a complex phenomenon. *Bulletin of postgraduate education. Series "Social and Behavioral Sciences"*, 22(51): 28–46 [in Ukr].
- Bystrytskyi, E. (2012). Transcendental phenomenology and the concept of experience. *Philosophical thought*, 5: 113–132 [in Ukr].
- Biletskyi, I.P. (2012). Quantum logic and transdisciplinary epistemology: Interference of contexts. *Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Series: Theory of culture and philosophy of science*, 995(46): 138–142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKKhITK_2012_995_46_32 [in Ukr].
- Ven, S., Korsun, I. (2023). Competence and competence: foreign experience. *Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series: "Pedagogical Sciences"*, 1: 45–51. Retrieved from <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4774> [in Ukr].
- Vozniuk, O.V. (2009). Building an integral pedagogical paradigm: problem statement. *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, 48: 22–26 [in Ukr].
- Vozniuk, O.V. (2013). Knowledge integration as the basis of interdisciplinary pedagogy. In Szaroty, Z., Szioska F. (red.). *Interdyscyplinarnosc pedagogiki i jej subdyscypliny*. Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologi Eksploatacji. S. 707–717 [in Ukr].
- Vorona, V. (2023). Preparation of future officers of the naval forces of Ukraine for social and psychological work in units: Theses of dissertation PhD: 011 Educational, pedagogical sciences. Cherkasy. 313 p. [in Ukr].
- Voronkova, V.G., Tkachenko, A.M. (2011). Philosophy of economics: monograph. Zaporizhzhia. 279 p. [in Ukr].
- Havrysh, I.V. (2006). Theoretical and methodological foundations of the formation of the readiness of future teachers for innovative professional activity: Theses of Doctor Science Dissertation in Pedagogy. Kharkiv. 579 p. [in Ukr].
- Hryniv, O. (2017). Philosophy of tourism: education. manual for students of higher educational institutions. Lviv. 200 p. [in Ukr].
- Dudka, T.Yu., Grebeniuk, V.O. (2021). Metasubject vector of prospective development of a modern higher school. *Bulletin of the National Aviation University. Series: Pedagogy. Psychology: collection of scientific works*, 2(19): 32–37 [in Ukr].
- Kalashnikova, S.A. (2010). Educational paradigm of professionalization of management on the basis of leadership: monograph. Kyiv. 379 p. [in Ukr].
- Kozubovska, I., Ivats, O., Sharody, Yu. (2021). New educational paradigm "Learning throughout life" in pedagogical education: foreign experience. *Norwegian Journal of Development of the International Science*, 63: 28–32 [in Ukr].
- Kostyuchkov, S.K. (2016). The polyparadigmatic nature of the modern education system: convergence, pluralism and implication of existing educational paradigms. *Ukraine in humanitarian and socio-economic dimensions: materials of the All-Ukrainian scientific conference* (April 29–30, 2016). Dnipropetrovsk, Vol. I. Pp. 202–204 [in Ukr].
- Kostyuchkov, S.K. (2019). Biophilosophical dominance of the educational concept in the conditions of the formation of civil society: Theses of Dissertation PhD in Philosophy of education. Kyiv. 453 p. [in Ukr].
- Kuhn, T.S. (1970). The Structure of Scientific Revolutions. Kyiv: Port-Royal. 228 p. Retrieved from <http://litopys.org.ua/kuhn/kuhn01.htm> [in Ukr].
- Leshchuk, G.V., Soroka, O.V. (2022). Section 4.1. Educational paradigm of the knowledge society. In Duka A.P. (ed.). *Paradigmatic challenges of modern development: collective monograph*. Chernihiv: Scientific and Educational Innovation Center of Social Transformations. 156–169 [in Ukr].
- Lysenko, N.V. (2023). An interdisciplinary approach to the professional training of future pharmacists in the system of teaching professional disciplines: Theses of dissertation of PhD. Cherkasy: Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky. 275 p. [in Ukr].
- Lyholat, O.V. (2023). A multidisciplinary approach to the study of design in the teacher training system of labor education and technology. *Scientific notes. Series: Pedagogical Sciences [Central Ukrainian State University named after Volodymyr Vinnichenko]*, 210: 137–141 [in Ukr].
- Liba, N.S., Yartym, A.P. (2022). Justification of pedagogical conditions of professional growth of future heads of educational institutions in the process of pedagogical practice. *Education and science: an international scientific journal*, 2(33): 140–145. Retrieved from <https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2023/02/Міжнародний-науковий-журнал-Освіта-і-наука-223-2023-142-146.pdf> [in Ukr].
- Lodatko, Ye.O. (2022). Pedagogical modeling: monograph. Ternopil: Educational book – Bohdan. 206 p. [in Ukr].
- Mier, T. (2020). The essence of educational paradigms and polyparadigmatic manifestations in the multidimensional pedagogical reality and personal self-realization of students during e-learning. *Pedagogical education: theory and practice. Psychology. Pedagogy: collection of scientific papers*, 34(2): 73–83 [in Ukr].
- Moklyak, V., Tarielko, S. (2023). Concept and content of educational paradigm. *Pedagogical sciences: scientific journal*, 81: 148–154 [in Ukr].
- Pasiaka, S.R., Maly, A.O. (2022). New challenges of forming the labor potential of the tourism industry of Ukraine in conditions of instability. *Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky. Series "Economic Sciences"*, 3–4: 118–126. Retrieved from <https://econom-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4811/5064> [in Ukr].
- The list of fields of knowledge and specialties (2015), according to which higher education applicants are trained. Approved by Resolution No. 266 of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 29, 2015. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text> [in Ukr].
- Pokudina, L.S. (2018). An interdisciplinary approach to the professional training of future bachelors in finance, banking and insurance: Theses of dissertation of PhD in Pedagogy. Khmelnytsky. 312 p. [in Ukr].
- The project of the new list, 2023 – The project of a new list of fields of knowledge and specialties, according to which applicants of higher and professional pre-higher education are trained. *Ministry of Education and Science of Ukraine – official website*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/08/08/HO-projekt.post.KMU-perelik.haluz.znan.i.spetsial.VO.08.08.2023.pdf> [in Ukr].
- Program structure (2021). Educational and professional program "Economics and economic policy" (OS Bachelor). *Faculty of Economics of Taras Shevchenko Kyiv National University: official website*. Retrieved from https://econom.knu.ua/educational-programs/undergraduate_courses/economics-and-economic-policy-2/sp/ [in Ukr].
- Stupnytskyi, O.I., Priyatelchuk, O.A. (2021). An interdisciplinary approach to the formation of universal competencies in the process of studying the disciplines of the "International Business" educational program. *Economy and society*, 25: 25–47 [in Ukr].

- Telychko, T.V. (2021). Formation of professional competence of future educators of preschool education institutions on the basis of an interdisciplinary approach: Theses of dissertation of PhD in Pedagogy. Mukachevo. 294 p. [in Ukr].
- Trubacheva, S.E., Chornous, O.V. (2016). Metasubject activity of high school students in the conditions of specialized education. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: "Pedagogy, social work"*, 1(38): 298–301 [in Ukr].
- Philosophy of Education (2021). Study guide, ed. 2nd. In V.P. Andruschenko [and others] (Eds.). Kyiv: Publishing House of the M.P. Drahomanov NPU. 348 p. [in Ukr].
- Furman, A.V. (2013). Paradigm as a subject of methodological reflection. *Psychology and Society*, 3: 72–85 [in Ukr].
- Khomenko, A. (2016). Polysemanticity of the concept of "paradigm" in the theory of scientific and pedagogical knowledge. *Pedagogical sciences*, 65: 26–35. Retrieved from <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6590/1/Khomenko.pdf> [in Ukr].
- Khrykov, E.M. (2018). Methodology of pedagogical research: monograph. The second edition, supplemented. Kharkiv: Panov A.M. [publisher]. 236 p. [in Ukr].
- Chumak, M. (2021). A meta-subject approach to the organization of educational activities in academic settings. *Humanities studies. "Pedagogy" series*, 12(44): 214–218. <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.33> [in Ukr]
- Chumak, O.V. (2015). Innovative activity as a factor in the development of society in the conditions of globalization: Abstract of Dissertation of PhD in Pedagogy. Zaporizhzhia. 20 p. [in Ukr].
- Shchuka, G., Chorna, L., Kovalska, L. (2019). Training of specialists in the field of tourism in the light of the new paradigm of higher education. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Series: pedagogical sciences*, 19(4): 455–467. Retrieved from <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/287> [in Ukr].
- Cambridge Dictionary (2024). Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/> [in Ukr].
- European Commission, 2020 – European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2021). *Education and training 2020: highlights from the ET 2020 Working Groups 2018–2020*, Luxembourg: Publications Office of the European Union. 23 p. Retrieved from <https://data.europa.eu/doi/10.2766/960> [in Ukr].
- Gnitecki, J. (2006). Reformy w oświacie-paradygmaty, strategie i uwarunkowania globalne. In Pilch, T. (red. nauk.). *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*. Warszawa: Wyd. Akademickie «Zak». Tom 5: 104–105 [in Pol.].
- Nowak-Far, A. (2014). Multidyscyplinarność w metodologii nauk ekonomicznych stosowanej do analizy i opisu procesów integracji europejskiej. In Czaputowicz, J. (nauk. red.). *Studia europejskie. Wyzwania interdyscyplinarności*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski. St. 105–126 [in Pol.].

LODATKO Yevhen

Doctor of Pedagogy, Professor,
Professor of the Department of Educational and Socio-Cultural Management and Social Work,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

LIBA Natalia

Doctor of Economic, Professor,
Professor of the Department of Accounting, Taxation and Marketing,
Mukachevo State University

PASIEKA Stanislava

Doctor of Economic, Professor,
Head of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

PHENOMENOLOGY OF PARADIGMS AS A SUBJECT OF METHODOLOGICAL REFLECTION WITHIN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS

Summary. This paper exposes the view on the phenomenology of paradigms within the system of professional education. Specifically, it is predicated on the assumption that the current system of education is characterized by transformational processes requiring the updating of conceptual, organizational and content fundamentals of vocational training for future specialists. The rationale of these processes may be regarded as ideological guides to educational activities determined by the emergence of new scholarly trends or innovative practices, unification of requirements for the training of University graduates' in order to enhance their capability to function efficaciously when exposed to a real-life professional environment. In recent years, among the requirements to the trainees' vocational preparation, there has appeared the foreground exigency of the quality of education. It necessitates the requisite identification of appropriate methodological guidelines of educational activities and corresponding research at the phenomenological level.

The goal of this study is to analyze current methodological approaches to major paradigms of vocational training within the system of University professional education.

Research methods employed: analysis of the phenomenology of paradigms, colligation and generalization of multiparadigmatic experiences in training specialists within the system of professional education.

Results. The conducted analysis of scientific sources and experimental study of paradigmatic organization of University educational activities allowed ascertaining that the training of specialists in distinct historical periods was based on exceptional methodological foundations, among which the acquisition of knowledge was typically prioritized, but in recent decades there has been a change in

the value guides of educational activities. In particular, among the current methodological foundations, stand out interdisciplinary, multidisciplinary, transdisciplinary and meta-disciplinary approaches, which serve as a basis for practice-oriented educational paradigms in training systems for students of different specialties.

Originality. This article provides explicit characteristics of how vocational instruction within the University educational system may be organized on a distinctive paradigmatic basis in order to meet the requirements to sought-for competences and professional standards, as well as social expectations of the quality of professional education. With this in mind, the value of paradigmatic plurality is emphasized in the prospects of its application in the University educational process to ensure the fulfillment of professional requirements and a real connection with scientific advancements.

Conclusion. Methodological reflection on the diversity of activity and semantic approaches to education that lay an axiological and target foundation for perceiving patterns of the paradigmatic construction of an educational reality in dialectical interaction with the competence requirements of professional standards and social expectations about the quality of education, makes it possible to improve the organizational and methodological support of professional training for higher education seekers.

Keywords: educational paradigms; methodological approaches; organization of specialist training; interdisciplinary approach; multidisciplinary approach; transdisciplinary approach; meta-disciplinary approach.

Одержано редакцію 06.02.2024
Прийнято до публікації 20.02.2024

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>